

Nauczyciele znaleźli się w pierwszym szeregu walczących o wolną Polskę. To zdjęcie ma symboliczną wymowę - od lewej: Julian Smulikowski, późniejszy wiceprezes ZG ZNP, w mundurze, wśród szefostwa Naczelnego Komitetu Narodowego (czerwiec 1915 r.). Fotografia ze zbiorów Archiwum Narodowego w Krakowie (NKN sygn. 607).

Głos Nauczycielski przypomina, że nauczyciele walczyli o niepodległą Polskę korzystając z różnych form walki: prowadząc nauczanie w języku polskim wbrew zakazom zaborców, czy też podejmując akcję zbrojną w szeregach polskich formacji wojskowych, w tym Legionów Polskich i POW. Działacze Związku Polskiego Nauczycielstwa Ludowego Galicji (m.in. Stanisław Nowak i Julian Smulikowski) uczestniczyli w działalności Naczelnego Komitetu Narodowego w Galicji (utworzonego w 1914 r., który organizował Legiony Polskie). Stanisław Nowak był wiceprzewodniczącym Komisji Szkolnej NKN.

Jak pisze Głos, 11 listopada 1918 r. - kiedy na ulicach Warszawy trwało rozbrajanie żołnierzy niemieckich, a przez miasto przetaczały się manifestacje niepodległościowe - na zebraniu działaczy Związku Polskiego Nauczycielstwa Ludowego Galicji i Zrzeszenia Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych (ZNPSP) Królestwa, zapadła decyzja o zjednoczeniu obu nauczycielskich organizacji. Przyjęto nazwę Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych (ZPNSP), wskazano Warszawę na miejsce siedziby organizacji. Zjazd zjednoczeniowy nowego Związku odbył się 12 kwietnia 1919 r. Organem prasowym Związku (poprzednio - Zrzeszenia) był Głos Nauczycielski, wydawany od 1 czerwca 1917 r. Członek Komitetu Redakcyjnego Głosu Nauczycielskiego Ksawery Prauss został następnie - 17 listopada 1918 r. - pierwszym ministrem oświaty (wyznań religijnych i oświecenia publicznego) wolnej Polski.

W 1923 r., w wolnej już Polsce, Józef Piłsudski tak podsumował wkład nauczycieli w odzyskanie niepodległości:

"Obok pracy wojskowej, która byt nasz utrwaliła, utrwaliła swą krwią, jesteście tymi, którzy w prawdziwym odrodzeniu Polski i odrodzeniu człowieka polskiego macie największe prawo do zasługi. Życie wasze płynęło w tej samej ciężkiej pracy, w jakiej płynęło życie żołnierskie" (GN nr 13-15 z 15 października 1923 r.).

"Stanęliście Szanowni Panowie i Szanowne Panie do pracy odrodzeni w odrodzonej Polsce, do pracy odrodzenia serc, odrodzenia dusz, które w niewoli się plugawiły i w niewoli nieraz nikczemniały. Odradzać dusze ludzkie, zmienić człowieka, zrobić go lepszym, zrobić go wyższym, zrobić go potężniejszym i silniejszym, to jest wasze zadanie" - tak Marszałek przemawiał do delegatów i delegatek na V Zjazd Związku. Dwa lata wcześniej, w 1921 r., uczestnicy III Zjazdu przyznali Józefowi Piłsudskiemu tytuł honorowego członka Związku.

Źródło: www.glos.pl